

Uddannelsesforlaget

John M. Winstlade og Gerald D. Monk

Narrativ vejledning i skolen

Narrativ vejledning i skolen hviler på den forudsætning, at vores liv formes mere af historier end af hårde kendsgerninger. Ved at forandre de historier, der fungerer som negative etiketter og definitioner på eleverne, hjælper vi med at åbne nye veje og muligheder for dem.

Narrativ vejledning i skolen fremlægger casebeskrivelser, retningslinjer og eksempler på en vejledningspraksis, der sigter på at hjælpe eleverne med at fortælle historier, som "genbeskriver" deres person og deres muligheder. Forfatterne er klar over, at nutidens travle vejledere har brug for kortfattede og effektive teknikker, og de beskriver til dette formål en fremgangsmåde, hvormed vejledere kan eksternalisere problemer og få elevernes viden om sig selv i spil som grundlag for nye identiteter og ny adfærd. Med udgangspunkt i en dyb respekt for eleverne vil denne bogs grundlæggende principper og praksis sætte dem i stand til selv at vælge det omdømme, de ønsker på skolen.

Studiebiblioteket Campus Aarhus N
VIA University College

4 0081 2071 6

Kapitel 1

Hvad handler narrativ vejledning om?

Ron var ny vejleder på en skole i Hamilton. Han hængte dette skilt op på sin dør:

Problemknusere

Vi tilbyder blandt andet:

Overhængende udsmidning forhindres
Dårligt omdømme forbedres
Unge forvandles til voksne
Problemer bringes til tavshed
Udformning af aftaler med forældre eller lærere
Diverse problemer neutraliseres, udryddes eller bortskaffes på anden vis

Vores motto:

Problemet er problemet
Personen er ikke problemet

Ikke overraskende fik de samtaler, eleverne førte med Ron på hans kontor, ofte en sælsom, men alligevel kreativt engagerende karakter. Der kom nogle nysgerrige kommentarer til skiltet. En elev spurgte, hvad det skulle betyde. Ron forklarede med glæde, at han foretrak at opfatte mennesker som tynget af problemer, de måtte kæmpe med, frem for som problemer i sig selv. Han sagde, at han kunne se, at det ofte lammede folk af skyldfølelse og skam, hvis man bebrejdede dem

deres problemer, og så blev det bare sværere at skabe forandring. Han beskrev vejledning som et forsøg på at finde en ny måde at tale om problemerne på, så de begyndte at opløse sig selv. Skiltet på døren var udtryk for hans ideer om denne nye måde at tale på. Det fokuserede omhyggeligt på problemet som fjenden og personen som noget i sig selv, løsrevet fra problemet.

Selv om han ikke sagde det ligeud, holdt Ron meget af at benytte en narrativ tilgang til sin vejledning. Den stemte godt overens med hans egne overbevisninger. Hvad der betød noget for ham, var den dybe respekt for mennesker, som er indbygget i den måde at tale på, de narrative vejledningsmetoder indebærer.

Vi lever gennem historier

■ Vi lever vores liv i overensstemmelse med de historier, vi fortæller om os selv, og de historier, andre fortæller om os.

Narrativ vejledning er forræderisk enkel. Den er baseret på ideen om, at vi alle fortæller historier for at skabe mening med os selv og vores livsomstændigheder. Vi er imidlertid ikke eneforfattere til vores historier. Mange af de *dominerende historier*, der styrer vores liv, er opstået i forbindelse med tidlige oplevelser i barndommen, i hjemmet eller skolen, i kirken eller lokalsamfundet. Disse lokale institutioner får igen deres form gennem historier, som er i omløb i de videre sociale sammenhænge, vi lever i. Nogle af disse dominerende historier har konstant indflydelse på, hvad vi tænker og mener om os selv. Disse historier skaber ofte problemer for os. Alt dette kunne siges på en anden måde: *Et narrativt perspektiv lokaliserer problemerne i det kulturelle landskab*, hvilket indebærer, at vejledere, der forsøger at hjælpe, er nødt til at overveje deres egen og klientens kulturelle positionering. Denne fremhævelse af kulturel positionering adskiller narrativ vejledning fra andre metoder, som hævder at være naturvidenskabeligt baseret, men

darligt nok anerkender den rolle, kulturens verdener spiller i konstruktionen af problemerne og deres løsninger.

Hvis man i skolehistorien er lokaliseret som dum eller ondskabsfuld eller som en skidt person, er der tendens til, at man lever sit liv efter hovedtrækkene i den problemhistorie, en sådan beskrivelse lægger til rette. Disse negative karakterbeskrivelser klæber ofte til en person som skidt. Hvordan frigør man sig fra en personbeskrivelse i stil med "adfærdsvanskelig", "følelsesforstyrret" eller "lærer langsomt"? Hvilken virkning har sådanne beskrivelser på et menneske? Hvordan skal man bære sig ad med at afkaste den slags identiteter, når de følger et menneske videre i livet i kraft af personsager og arkiver og desuden lever deres eget liv i skolens kultur og i lærernes bevidstheder?

Negative karakterbeskrivelser klæber til en person som skidt

Denne bog handler blandt andet om, hvordan man forholder sig til et barn med en "problemidentitet", eller hvordan man modarbejder et personligt omdømme, der kun luvner begrænsede muligheder for at leve sit skoleliv med personlig værdighed og stolthed.

Et narrativ vejledningsscenarie

Som introduktion til narrativ vejledning vil vi gerne præsentere et vejledningsscenarie, der udspillede sig på Rons skole, mens vi skrev denne bog. Forløbet kan give en fornemmelse af, hvad en narrativ vejleder forsøger at gøre med sine klienter. Det udtrykker det narrative arbejdes ånd og illustrerer samtidig nogle af de teknikker og færdigheder, der trækkes på. I senere kapitler vil vi forklare mere detaljeret, hvordan man fører en narrativ vejledningssamtale. Vi vil også vise, hvordan denne tilgang kan anvendes i mange forskellige sammenhænge.

Men lad os nu først fortælle en historie.

Alan

Alan gik i niende klasse. Han havde ry for at være et problembarn, og dette omdømme fulgte ham overalt på skolen som en skygge. I ot-

tende havde han to gange været tæt på at blive bortvist fra skolen. Fra begyndelsen af hans niende skoleår løb rygten ligesom foran ham og fik efterhånden en vis selvopretholdende kraft helt uafhængigt af hans person. Ifølge hans historie-, matematik- og naturfagslærere nægtede Alan at bestille noget. Han råbte op, gjorde vrøvl og forlod klassen uden tilladelse. I tredje uge af skoleåret var Alan tæt på ikke længere at være velkommen. Der stod tilsyneladende *Uromager* på ryggen af ham.

Derhjemme drillede Alan sine søstre og skændtes lidt med sin mor, som dog samtidig forgudede ham. Judy havde deltaget i mange forældre-møder på skolen og havde især været glad for at kunne påpege for lærerne, at Alan var en god dreng derhjemme – lidt af en drillepind måske, men ikke for alvor ondskabsfuld. Hun vidste, at Alan virkelig havde haft det hårdt i skolen i de mindre klasser. Han passede ligesom ikke til skolen. Hans to yngre søstre havde tilsyneladende haft let ved at tilpasse sig skolen, men den havde altid været en fremmed verden for Alan.

I to år i træk havde Alan ifølge Judy haft problemer med at etablere et forhold til et par af sine lærere. Han kunne ikke rigtig finde ud af at gøre, som de ville have. Han vidste ikke, hvad han skulle gøre for at opnå deres accept. Det var, som om han var en fremmed i skolekulturen.

Alan sad med bøjet hoved på Rons kontor. Han var som en sidste udvej blevet henvist til vejlederen på skolen, og han havde det samme slagte udtryk i ansigtet, som han havde haft, lige siden det nye skoleår begyndte. Han havde en let truende rynke i højre mundvig. Den truede med at brede sig til hele kæbepartiet.

Ron var ikke en mand af mange ord. "Jeg tvinger ikke nogen til at modtage vejledning, hvis de ikke vil."

Det var det perfekte udspil til Alan, selv om Ron ikke var klar over det endnu. Inden Alan havde fået en chance for at overveje et svar, fortsatte Ron i den samme saglige tone: "Får du noget ud af at blive udelukket fra skolen?"

Alan trak på skuldrene og sagde: "Det ved jeg ikke." Svaret lød fortabt, groggy, opgivende.

Ron havde et stykke arbejde foran sig, men han var udstyret med en stærk respekt for unge menneskers ret til at tale om det, der foregår i deres liv. Han ville høre, hvad Alan selv mente om sit liv. Normalt er det den anden vej rundt: Unge mennesker er i højere grad studieobjekter for voksne og bliver ofte forhindret i at undersøge deres egne hensigter og mål, se nærmere på konsekvenserne af deres handlinger eller diskutere de virkninger, handlingerne har for andre. De voksne gør ofte dette arbejde for dem og stikker dem derpå de færdige konklusioner. At skulle ondt til disse konklusioner er ofte en af de få måder, hvorpå et ungt menneske i denne position kan få nogen indflydelse på, hvad der foregår.

Eftersom unge mennesker får så få muligheder for at reflektere over og evaluere sig selv og deres omstændigheder, svarer mange af dem: "Det ved jeg ikke", når man stiller dem væsentlige spørgsmål. Personer som Alan ved en masse, men at få adgang til denne viden er en udfordring selv for en dygtig vejleder.

Ron indså inden længe, at Alan ikke fuldstændig havde opgivet sine forsøg på at tilpasse sig skolekulturen og dens institutionelle krav. Skolens foreskrevne etikette sagde ham ikke ret meget, men han ønskede stadig ikke at blive opfattet som uromager.

Ron blev hurtigt interesseret i denne kvikke unge mand. Alans hår var solbleget, hans ansigt var fregnet og noget vejrbit, og han så lidt ældre ud, end han var. Ron kom normalt til at holde af de fleste af de elever, der dukkede op på hans kontor. Han ville gerne kende deres håb, frygt og drømme og en del af den smerte, de havde følt. Han troede på, at alle havde evner og færdigheder, hvoraf nogle stadig ventede på at blive opdaget. For at lære Alans at kende måtte Ron først vinde hans tillid. Uden tillid ville det ikke gøre nogen forskel, hvilken vejledningsmetode Ron benyttede. Hvis han ikke kunne etablere et grundlag af tillid, ville også Ron blive tynget til jorden af Alans ry for at være "uromager".

Som det gælder for enhver terapi, er etablering af en stærk relation til klienten af afgørende betydning for den narrative vejleder. Alt, hvad man under sin uddannelse har lært om at vise

opmærksomhed og lytte, er nødvendigt som forudsætning for en narrativ tilgang til vejledning.

Narrative vejledere er på forhånd klar over, at de skal undgå at lade sig besætte af *totaliserende beskrivelser* af en persons identitet, specielt hvis disse beskrivelser definerer personen ud fra et problem. Totaliserende beskrivelser opsummerer angiveligt en personlighed i få ord og går derpå i gang med at organisere omgivelsernes reaktioner på den pågældende. De reducerer kompleksiteten til enkle forklaringer, men må nødvendigvis se bort fra en hel del. Ron nægtede at opfatte Alan som Uromageren. Han ville gerne høre Alans fremstilling af problemhistorien. Han ville også gerne undersøge denne problemhistories indvirkning på Alan selv og på hans perspektiv på livet.

Samtidig var han fra første færd på udkig efter selv den mindste informationsbid, som ikke hørte til i billedet af Uromageren. I andre korte terapiformer kaldes dette "at lede efter undtagelser". Ron var som en detektiv på udkig efter ledetråde. Men han indsamlede ikke beviser på Alans forbrydelser i den hensigt at forstå problemet bedre eller bevise, at Alan var uromager. Derimod ledte han efter tegn på kompetence, evner og viden, der kunne bidrage til en modhistorie til uromagerhistorien.

Den narrative vejleder udviser stor følsomhed for enhver oplysning om klientens kompetence- og færdighedsområder (specielt i relation til problemhistorien), som kan lagres og hentes frem senere i vejledningsprocessen. Disse oplysninger kommer til at udgøre råmaterialet til konstruktion af en *foretrukken historie* for klienten.

Den foregående dag var Alans mor blevet kaldt til skolen endnu en gang og bedt om at tage Alan med hjem resten af dagen. Han havde bandet over en lærer og blev beskrevet som meget usamarbejdsvillig.

I dag var han meget neddæmpet. Han var lige så tæt på at være færdig med skolen, som skolen var på at smide ham ud.

Ron bad Alan om tilladelse til at stille 5 spørgsmål. Han tilføjede: "Hvis jeg går amok med mine spørgsmål, skal du bare sige til."

De aftalte et signal, som Alan kunne bruge, hvis Ron faktisk kastede sig ud i alt for mange spørgsmål. Rons vedholdende, men respektfulde nysgerrighed i forhold til Alans oplevelse af skolen fik drengens mund på gлед. Hans "det ved jeg ikke" veg for et mere livfuldt udtryk.

Den narrative vejleders standpunkt er præget af *respektfuld nysgerrighed*. Vejlederen bestræber sig på ikke at forudsætte for meget om klientens betydningsverden. Respektfuld nysgerrighed benyttes til udforskning af både problemets indvirkning på klienten og klientens forsøg på at reducere problemets virkning.

Dialogen mellem Ron og Alan fortsatte således:

Ron: Hvornår oplevede du første gang problemer i skolen?

Alan: Jeg hader det bare, når lærerne tror, de ved alting, og forsøger at påtvinge mig deres tanker og ideer!

Selv om Alan var ophidset, så han meget tankefuld ud, mens han besvarede Rons spørgsmål. Han fortalte, at Uro havde eksisteret siden 3. klasse.

Ron spurgte så til, hvordan Uro var kommet ind på scenen. Det kunne se ud til, at Alan blev ophidset, når et eller andet stred mod hans retfærdighedssans. Og når ophidselsen nåede et vist niveau, dukkede Uro så op. Alan talte om engang, han havde været sammen med et par kammerater og var blevet taget i butikstyveri. Han opfattede ikke sig selv som tyv, men han havde ikke kunnet modstå kammeraternes udfordrende bemærkninger, og så havde han stjålet nogle fiskekroge, som de ville sætte ud i et vandløb i nærheden. Det var første gang, han var i politiets søgelys, og politiet kontaktede så skolen. Siden dengang

havde Alan været en smule marginaliseret og kun lige akkurat kunnet opretholde en position i udkanten af det normale felt af elever.

Forholdet mellem Alan og Ron udviklede sig hurtigt. Alan fandt Rons usædvanlige spørgsmål spændende. Ron formulerede sig, som om Alans problemer havde deres eget liv og deres egen personlighed uden for Alan, om end i relation til ham.

Narrative vejledere benytter sig af *eksternaliserende samtaler*, hvor problemet adskilles fra personen og får et navn. Virkningen af denne umærkelige ændring af sprogbrugen bliver, at klienten begynder at opleve problemet som hidrørende fra en kilde *uden for sig selv*. Eksternaliserende samtale åbner mulighed for at anlægge et perspektiv, hvor bebrejdelser og skam bliver af mindre betydning.

Ron eksternaliserede Uro som problemet og undersøgte sammen med Alan, hvilken indvirkning Uro havde på ham.

R: Hvordan påvirkede det dig at blive grebet i butikstyveri?

A: Det ved jeg ikke. Jeg kunne ikke lide det.

R: Hvordan påvirkede det dit forhold til din mor og dine søstre?

A: Jeg har det normalt fint med mor, men da jeg blev snuppet, blev hun rigtig vred, og jeg fik stuearrest efter skoletid i en måned.

Mens Alan svarede på flere spørgsmål om Uros indflydelse i hans liv, opnåede han en meget mere omfattende bevidsthed om både fordele og ulemper ved Uro. Ron udforskede omhyggeligt historien om Uro, og derved blev Alan i stand til nogenlunde detaljeret at sætte kød på den problemmættede historie om Uro. Mens han hørte sig selv tale, indså han, i hvor høj grad Uro havde indflydelse på hans historie.

Ron havde nu brugt sine 5 spørgsmål og bad om tilladelse til at stille et par stykker mere.

Når problemet er navngivet, kan vejlederen stille *spørgsmål, der kortlægger dets virkninger* for at undersøge styrkeforholdet mellem problemet og personen. Disse spørgsmål kortlægger først det eksternaliserede problems indflydelse på personen. Herunder opnår klienterne en meget mere omfattende oplevelse af, hvad problemet har kostet dem og andre omkring dem. Vejlederen går nu videre med spørgsmål om personens indflydelse på problemet.

R: Synes du, Uro bliver stærkere eller svagere for tiden?

A: [*synker sammen i stolen*] Den er vist blevet større her på det sidste.

R: Vil du mene, at Uro forsøger at overtage dit liv helt og holdent, eller er der stadig områder, hvor den ikke har magten endnu?

Ron stillede disse spørgsmål på en henkastet måde. Han ville ikke fremstå, som om han påtog sig ansvaret for Alans indre kampe. Ron ville heller ikke presse Alan til at tage stilling imod problemhistorien, selv om Rons spørgsmål tydeligt støttede Alan i at overveje en bevægelse i den retning.

Alan syntes faktisk, at det nye skoleår havde været én stor katastrofe. Men en række specifikke spørgsmål gjorde det klart, at der også var områder i Alans skoleliv, som ikke var underlagt Uros diktater. Hans gymnastiklærer var efter hans mening en "cool fyr". Alan var en af de bedste surfere på surfingholdet, og surfing var et område, hvor han havde både selvtillid og kontrol over tingene. Han elskede at surfe. Det var hans passion, og han mente, at han ligefrem levede for at surfe. Livet var heller ikke helt så pinefuldt i engelsktimerne. Hans engelsklærer var ung og entusiastisk og kunne få selv detaljerne i undervisningen til at virke relevante. Faktisk var Uro så godt som fraværende i engelsk- og gymnastiktimerne. I stedet var der noget andet til stede – noget, der mindede om et godt forhold til en lærer.

Efterhånden som styrkeområderne kommer op til overfladen, får vejlederen mulighed for at ændre samtalens retning. Det

narrative fokus bør nu være de områder, hvor problemet (i Alans tilfælde Uro) ikke dominerer. For de fleste elever er der mange livsområder, hvor det skoleudpegede problem slet ikke eller kun i meget ringe grad er synligt.

R: *[søger efter en måde at åbne en ny historie, som ikke er domineret af problemer]* Alan, hvorfor er det nu, at Uro lader dig være i fred i de timer?

A: Det gør den heller ikke hele tiden. I går havde jeg ikke skrevet en af de opgaver, jeg skulle have skrevet. Jeg læste et surfingsblad i stedet for. Miss Davies røg helt op i skyerne.

R: Okay. *[Han erkender, at udvikling af en mere positiv historie ofte kræver, at man tager tre skridt frem og to tilbage.]* Har der været tidspunkter, hvor Uro var lige ved at tage magten, men hvor du standsede den?

A: Øh ... jah ... det tror jeg.

Vejlederen vælger at koncentrere opmærksomheden om en hvilken som helst oplevelse, hvor lille og ubetydelig den end er, som skiller sig ud fra problemhistorien. Disse oplevelsesfragmenter er det råmateriale, hvoraf den nye historie kan opbygges. Ved at stille spørgsmål om disse *unikke udfald* (White & Epston 1990) udforsker vejlederen klientens indflydelse på problemets liv.

A: Da miss Davies røg i luften, tog jeg det helt roligt og reagerede slet ikke.

R: Og det overraskede dig selv?

A: Øh, jah, et par af vennerne havde forventet at se mig springe i luften, men det skete ikke. Jeg tror nok, jeg selv var lidt overrasket.

R: Hvordan bar du dig ad med at lade være med at springe i luften? Det var ellers en oplagt anledning til at gøre det.

A: Det ved jeg ikke.

Ron havde hørt dette svar før, men han regnede med, at det ville have betydning for Alan selv at komme til at vide det. Han ville gerne trække en eller anden forklaring ud af Alan på, hvordan han ved enkelte lejligheder havde held til ikke at bide på, når noget provokerede ham. Denne viden kunne blive meget nyttig for Alan, hvis han kunne få adgang til den på tidspunkter, hvor Uro havde større indflydelse. Derfor bød Ron videre. Han mente, at Alan havde visse kompetencer, som han endnu ikke havde tildelt en historie eller i hvert fald ikke beskrevet rigt nok til, at Alan overhovedet kunne erkende dem som kompetencer.

R: Hvad siger det så om din evne til at styre dette problem? Du er klar over, at nogle lærere synes, du har kort lunte og bare springer i luften uden hverken at tænke på eller bekymre dig om konsekvenserne, men det skete altså ikke i går. Hvad tror du selv, du gjorde?

A: Jeg ved det ikke.

Selv om Alan gentog sit svar, var det tydeligt, at han brugte længere tid på det. Han var i færd med at spekulere over sig selv, i højere grad end han ønskede bare at give et svar, der kunne få Ron til at stikke piben ind.

En vedholdende spørgeteknik og omhyggelig lytten er nødvendige for at sætte fokus på de små eksempler på kompetence eller dygtighed, som let overses eller ignoreres. Vejlederen må bevare troen på, at disse kompetencer findes, selv når også klienten har svært ved at få øje på dem.

Eftersom de nu var enedes om at forstå den omtalte situation som et tilfælde, hvor Alan tydeligt havde besluttet ikke at reagere, som Uro gerne ville have, fokuserede Ron på at udpakke dette øjeblik. Han interesserede sig for de småbitte oplevelses- og tankefraktaler, der indgik i at forholde sig roligt og ikke reagere.

R: Var det noget, du sagde til dig selv, som fik dig til at tage det roligt, da miss Davies røg op i skyerne?

A: [*tankefuldt*] Måske. Jeg tror, jeg simpelthen lukkede af for ordene. Det mindede om dengang for et par måneder siden, da jeg skar mig i benet under surfing. Da jeg gik til lægen, sprøjtede sygeplejersken et eller andet ind i min fod, og jeg trak bare vejret og lukkede af for smerten. Jeg tror nok, jeg gjorde noget tilsvarende den dag med miss Davies.

Rons undersøgelse af beslutningens øjeblik etablerede en tankeforbindelse til en anden situation i Alans liv. Denne tankeforbindelse rummede et løfte om en troværdig kompetencehistorie, fordi evnen til at lukke af nu ikke længere kunne bortforklares som en ren tilfældighed. Det var nu sket mindst to gange. Alans svar havde også indeholdt metaforen "trække vejret og lukke af for smerten", og den kunne genbruges. Ron greb fat i denne metafor og begyndte at udforske dens nytteværdi i forhold til de negative konfrontationer, Alan oplevede med andre lærere.

Når vejlederen har fundet en *unik oplevelse* fra den senere tid, som ikke er forbundet med problemer, beder han eller hun klienten om at forklare oplevelsens betydning. På denne måde bliver *den alternative histories handling* tykkere, og der trækkes tematiske forbindelser mellem forskellige begivenheder. Det fungerer bedst, når man har udpeget et par unikke oplevelser eller flere.

Ron udspurgte Alan om forbindelserne mellem det at lukke af for andres forsøg på at provokere ham og det at lukke af for smerten, da han fik indsprøjtningen. Alan mente, at der var en forbindelse. Ron spekulerede på, om denne evne til sommetider at lukke af for vrede reaktioner og ikke fare i flint kunne have noget at gøre med at blive ældre og

mere moden. Alan mente, at det givetvis havde noget med modenhed at gøre. Ron stillede så et udfordrende spørgsmål:

R: Interesserer det dig mest at være på den side, der forsøger at nedkæmpe Uro, eller vil du hellere lade Uro tage magten over dig indimellem?

A: Det ved jeg ikke.

Alan var vendt tilbage til sin yndlingsreplik. Men Ron holdt fast i denne samtale. Han følte, at han var ved at nærme sig et vigtigt vendepunkt.

R: Jeg spekulerede bare på, om det med at blive mere moden og få sin egen personlighed var begyndelsen til sejren over Uro. Var det et forsøg på at sætte dig selv bag rattet i dit liv, eller er du godt nok tilfreds med at være passager? Har du det godt med at lade Uro køre i en hvilken som helst retning, den ønsker, eller er du måske ved at forberede dig på selv at overtage rattet?

En afgørende fase i den narrative samtale indtræder, når klienterne får mulighed for selv at dømme, om de fortsat vil leve gennem den problemmættede historie, eller om de vil lokalisere sig selv i en alternativ historie.

Alan gjorde det klart, at han faktisk gerne selv ville bestemme over sit liv og ikke havde nogen interesse i, at Uro dikterede ham vilkårene. Ron bad så Alan hjælpe med at tegne en grov kurve over henholdsvis Uros og Modenheds indflydelse i hans liv over tid. De diskuterede, hvad der ville ske med Uro, når Alan tog skridt til at forstærke Modenheds indflydelse. Alan havde nu en meget klarere forestilling om, hvad problemet havde kostet ham. Han var også begyndt at få en fornemmelse af, hvordan et liv, der ikke var styret af Uro, kunne være.

Alan indvilligede i at møde op til endnu et møde den næste dag for at udforske, hvor denne nye historie kunne føre ham hen. Et eller an-

det i Alan var forandret. Han begyndte at tænke mere over, hvad nogle af lærerne gjorde, og hvordan han hidtil havde reageret på det. Han ville ikke smides ud af skolen, men mange mennesker omkring ham havde besluttet sig for et bestemt billede af ham, og de ventede bare på, at han skulle gå over stegen igen.

Men han vidste ikke rigtig, hvordan han skulle vende strømmen. Hans liv gik ikke helt, som han selv ønskede. Ron havde hjulpet ham til at få øje på den sag. Han elskede ganske vist at surfe og fantaserede en del om at bo på stranden og surfe dagen lang. Måske skulle han blive professionel surfer. Så behøvede han ikke arbejde, og han behøvede heller ikke for alvor tage en uddannelse.

På den anden side kunne han vel ikke bare opgive sin uddannelse på den måde? Hans mor arbejdede hårdt, og han vidste, at hun ønskede, han skulle blive til noget. Hun ville ikke blive glad, hvis han droppede ud af skolen. Han havde længe haft lyst til at bygge huse. Han kunne skabe ting med hænderne, og han havde nydt at være arbejdsmand for sin onkel Geoff, som havde bygget et hus sidste sommer. Hvis det skulle lykkes, var han nødt til at klare sig godt nok i high school til at få mulighed for at komme på college. Alan vidste, at han havde mange odds imod sig. Han skulle bare tabe besindelsen en enkelt gang, så var det sket. Det havde viceforstanderen allerede sagt til ham.

Ron var erfaren nok som vejleder til at forstå, hvad Alan var oppe imod. Ron stillede Alan flere spørgsmål om hans oversete viden om, hvordan man forhindrede Uro i at få overtaget. De fandt frem til tre-fire situationer, hvor Uro ikke havde haft held til at løbe af med Alan, og kastede sig ud i en udforskning af dem.

Efterhånden som vejledningen skrider frem, gennemsøger den narrative vejleder sammen med klienten hele tiden nye områder, hvor den alternative historie kan tænkes at have et vækstgrundlag. Det er ikke altid umiddelbart indlysende for klienten, at visse sider af den alternative histories handling er i vækst. En vedholdende og respektfuld nysgerrighed er til enhver tid en vigtig egenskab ved den narrative spørgestil.

Alan var god til at styre sin vrede derhjemme. Han var det eneste hankønsvæsen i huset, og i disse omgivelser følte han, at han skulle handle maskulint og ansvarligt. Ron talte med Alan om, hvordan han udviklede sin evne til at være ansvarlig: tænke på andre, f.eks. sin mor og sine søstre, og tage hand om deres behov. Da han var seks år og hans far lige havde forladt hjemmet, huskede Alan, at hans mor havde sagt til ham, at nu måtte han være manden i huset. Det stod for ham så levende, som var det sket i går, inklusive det forfærdende pres der lå i at skulle udfylde sin fars rolle. Han så tilbage på sit liv og lagde mærke til, at han havde plejet sin mor, når hun var syg, og været med til at bilægge uenigheder mellem sine små søstre. Han var klar over, at han spillede en særlig rolle i familien.

Ron havde nu opdaget, at Alan på et helt livsområde var fuldt ansvarlig og betænksom. Han var vant til at håndtere et pres, som de fleste af hans kammerater aldrig havde kendt til. Ron stillede detaljerede spørgsmål for at få mere kød på Alans selvbeskrivelse som en ansvarlig og omsorgsfuld person. Trods nogle fejltrin hen ad vejen gav denne historie et billede af Alan, der i høj grad afveg fra alt, hvad man ellers vidste om ham på skolen. Ron og Alan besluttede i fællesskab, at det var en historie om voksende modenhed.

Ligesom problemhistorien har en begyndelse, der ligger langt tilbage i klientens liv, har den alternative historie det også. Det er vigtigt, at vejlederen gør historien om alle klientens relevante kompetencer og evner meget detaljeret. Skjulte talenter kommer ikke ud af luften. Vejlederens omhyggelige spørgsmål om klientens tidligste oplevelser af disse evner styrker det grundlag, klientens ny retningsfornemmelse skal etableres på.

Ron spekulerede på, om den modenhed, Alan havde udviklet igennem alle disse år, kunne komme tydeligere til udtryk på skolen. Han spurgte Alan, om han var ved at blive stærkere eller svagere eller noget helt tredje. Alan mente, at han uden tvivl var ved at blive stærkere. Allerede samme morgen havde han i matematiktimen besluttet, at han ikke

kunne tage sig af lærerens smålige og negative kommentarer om hans ufuldstændige besvarelse af matematikopgaven. Han havde det godt med, at det ikke var lykkedes læreren at få ham til at gå op i en spids, som det måske ville være den foregående dag.

Ron spurgte Alan, hvad det sagde om mulighederne for at få has på Uro. Alan kunne godt lide at anskue det på den måde. Ron fortsatte: "Hvis det fortsætter sådan, hvad kan du så forudsige om Uros fremtid?"

Alan var overbevist om, at Uro ville blive arbejdsløs. Han havde stor lyst til at give Uro en fyreseddel. Den forhindring, der stod tilbage, var det rygte, han havde fået på skolen. Det tager lang tid for en skole at ændre sit syn på uromagere, som har været anledning til en del kaos og udgjort en ekstra byrde for de i forvejen overbebyrdede lærere. Nogle har svært ved at glemme, og forandringer til det bedre bliver ofte overset i skoledagens tummel. Og så var der spørgsmålet om hans omdømme blandt kammeraterne. Nogle af hans venner holdt faktisk af at se ham lave rav i den hos lærere, de ikke kunne lide.

Ron spurgte Alan ud om hans gamle omdømme. "Passer det stadig til dig, eller er det slidt op og trænger til udskiftning?"

Alan mente, han var klar til at få et nyt omdømme på skolen. "Hvordan skal det så være?"

Alan sagde, at han gerne ville kendes som "en, der udretter noget". Han havde faktisk udrettet noget på områder, der virkelig betød noget for ham. Han var en af de bedste surfere på skolen, og desuden var han ikke dårlig i engelsk og kunne sikkert klare sig igennem high school, hvis han knoklede.

Ron stillede sit narrative yndlingsspørgsmål: "Hvem af alle de mennesker, du kender, ville ikke blive forbavset over at høre om de forandringer, du har gennemført, og om dine planer om at skabe dig et nyt omdømme?"

Alan nævnte hurtigt sin mor som det menneske, der ville blive mindst overrasket over den nye beslutning, han var klar til at realisere på skolen.

"Hvem mere ville ikke blive forbavset?"

Alan tænkte på Robert – en af hans surfingvenner og en stille fyr, der virkelig så op til Alan. Robert mente, at Alan bare havde "fjøllet

rundt”, og han havde aldrig helt accepteret nogle af de dumme ting, Alan havde rodet sig ud i. Han vidste, at Alan under overfladen faktisk tog livet ret alvorligt. Alan regnede med, at både hans mor og Robert ville stå på hans side, når det gjaldt om at opbygge et nyt omdømme som en person, der kunne præstere noget.

Ron spurgte så: “Hvem blandt dine lærere tror du først ville bemærke dine bestræbelser på at reducere problemløsniveauet i dit liv?”

Alan mente, at miss Davies ville bemærke det. Han mente, at hun “sådan” godt kunne lide ham. Ron og Alan diskuterede så, hvad disse mennesker måske allerede havde bemærket. Ron sagde: “Hvis jeg bad dem om at skrive dig en anbefaling, hvad ville de så skrive i den?”

De fortsatte med at diskutere Alans planer om at skabe sig et nyt omdømme på skolen. Han mente, at det ville være bedst at gå langsomt frem, så han ikke chokerede alt for mange af sine venner – eller lærere, for den sags skyld.

Vejledningen standser ikke, når der er skabt et ønske om en ny identitet hos klienten. Fra et socialkonstruktionistisk perspektiv tilhører identiteten ikke udelukkende den person, den er knyttet til. Det er derfor afgørende, at den historie, der udformes i vejledningsrummet, forankres i den sociale verden, klienten skal leve i. Af denne grund stiller vejlederen spørgsmål om styring af klientens omdømme. Man udsøger sig bevidst et opmærksomt publikum til den kommende udvikling. For de fleste af os er det ikke muligt at foretage radikale ændringer i vores liv, uden at nogen hepper på os.

Ron spurgte Alan, hvilken forskel dette nye omdømme kunne tænkes at gøre i hans liv. Alan mente, at det ville betyde forskellen mellem at være en surfbums og et menneske, der også kunne klare sig i erhvervslivet. En af konsekvenserne af dette nye omdømme ville derfor blive, at han kunne begynde at tænke alvorligt på at uddanne sig til bygningshåndværker.

Ron udtrykte ønske om et møde med Alan ved ugens slutning for at kunne holde sig orienteret om Alans planer for sig selv. Han advarede Alan om, at Uro sikkert ville forsøge et comeback, og de diskuterede, hvordan Alan i så fald skulle håndtere den. Alan så ud til at være sikker på, at han kunne håndtere situationen.

Ron vidste imidlertid af erfaring, at det var nyttigt at forvente et tilbagefald fra den alternative historie. Han stillede derfor Alan flere spørgsmål:

- Hvor kunne Uro med størst sandsynlighed slå til for at fange ham på det forkerte ben?
- Hvilke kombinationer af begivenheder passede Uro bedst?
- Hvornår ville Alans svageste øjeblikke sandsynligvis indtræffe?

Denne samtale viste sig senere uvurderlig. Alan tabte fatningen i matematiktimen om tirsdagen. Han bandede af læreren og forlod klassen. Matematiklæreren, "Clarky", havde opgivet Alan. Efter mr. Clarks mening var og blev folk ballademagere i al fremtid, hvis de én gang havde været det. Ved ugens udgang var Alan langt nede. Han var blevet udelukket fra matematiktimerne.

At ændre sit omdømme på en skole er en enorm opgave. En foretrukken historie kræver en masse arbejde. Det publikum, der har set den gamle historie udfolde sig, er et stykke tid om at tilpasse sig det forhold, at der er sket en ændring. Det er vigtigt på forhånd at forberede klienterne på, at deres problem vil forsøge et comeback.

Viceforstanderen var indstillet på at lade Ron hjælpe Alan, men tiden var kort. Alan havde kun to uger til enten at lære sig at svømme eller gå ned. Han mødtes med Ron igen.

R: Nå, hvem vandt så denne uge, når vi gør resultatet op? Hvor mange gange har du vundet, Alan, og hvor mange gange har Uro vundet?

A: [nedslået] Det er vist Uro, der har vundet.

R: Lad os nu lige se lidt nøjere på resultattavlen. Jeg har ikke set dig i fire dage. Hvor mange gange fik Uro trukket tæppet væk under dig i den tid?

A: Et par gange, tror jeg.

R: Og hvor mange gange fik Uro ikke et ben til jorden?

A: Det ved jeg ikke.

R: Nå, men så lad os se, hvor mange timer du har deltaget i, og lad os tælle op, hvor mange gange du var stærkere end Uro, og hvornår Uro ramte dig på dine svage punkter.

Efterhånden som de fik gennemgået ugens oplevelser, viste det sig, at Alan førte stort. Han havde opført sig anderledes i mange af sine timer. Der havde ikke været nogen problemer hverken i gymnastik eller engelsk. Der havde heller ikke været nogen klager over Alan fra naturfag eller historie. Han kunne faktisk ikke mindes, at han virkelig havde tabt fatningen over for andre lærere end mr. Clark. Ikke desto mindre så viceforstanderen stadig Alan som ballademager. Trods hans sejr over Uro. Alan følte sig noget nedslået.

Ron godtog ikke fortvivlelsen. Han sagde stille og roligt: "Tror du så, Uro løber af med sejren? Fornemmer jeg, at du overlader trofæet til Uro? Har den overtalt dig til at føle dig slået, selv om du så godt som vandt først runde?"

Alan ville ikke give op. Der var for megen kampgejst i ham. Nogle terapeuter ville måske have sat etiketten "dysfunktionel" på Alans hjem eller beskrevet Alan og hans mor som gensidigt afhængige. Ron interesserede sig mere for, at Alans livserfaringer kunne blive et aktiv for ham i stedet for et passiv.

Ron spurgte Alan ud om hans projekt om at blive en, der udretter noget. Alan så lidt flov ud og indrømmede, at han ikke havde lavet alle sine lektier. "Det var ellers meningen, da jeg gik hjem," sagde han, "men jeg holdt ikke fast i min beslutning."

I stedet for at dvæle med den manglende beslutsomhed vendte Ron interessen mod Alans intention om at lave flere lektier, da han var på vej hjem. Vi har alle i sinde at gøre mange ting, men det lykkes os kun at gennemføre nogle af dem. Ron var interesseret i at opfatte dette

forløb som en hensigt, der blev blokeret. Det kunne blive begyndelsen på en historie, hvis man viste det mere opmærksomhed, og derfor stillede han Alan flere spørgsmål:

- Hvorfor traf du den beslutning?
- Har du haft den samme hensigt før, eller var det første gang?
- Var det på nogen måde anderledes end i sidste uge?
- Synes du, det er en nyttig hensigt at have? I så fald hvorfor?
- Har du nogensinde før haft den samme hensigt og faktisk fulgt den op? Hvordan var det?
- Tror du, der er nogen mulighed for, at du nærer den samme hensigt igen ved en anden lejlighed? Hvad gør du så?
- Er du et menneske, der i hvert fald sommetider fører sine hensigter ud i livet?

I sine svar på alle disse spørgsmål kunne Alan fokusere på værdien af at have gode hensigter snarere end på den manglende gennemførelse. Rons spørgsmål gjorde det mere sandsynligt, at Alan næste gang ville gøre sig flere tanker, der kunne underbygge hans gode hensigter, og at han faktisk ville føre dem ud i livet. Under resten af mødet udtænkte de metoder, Alan kunne bruge til at gøre sig immun over for Uro.

Den følgende onsdag kom Alan opstemt brasende ind og fortalte, at han ikke havde tabt fatningen, da mr. Clark havde skældt ham ud i frokostpausen. Ron spekulerede på, om Alan var indstillet på at lade et par mennesker mere få kendskab til sine planer om at blive en person, der præsterer noget i skolen. Hvad ville Alan for eksempel sige til, at Ron rundsendte et brev til lærerne med oplysning om Alans bestræbelser på at skabe sig et nyt omdømme? Alan syntes, det lød spændende, men han ville se brevet først. Med Alans hjælp udformede Ron derpå et dokument, som præcist beskrev, hvad Alan gerne ville gøre kendt om sig selv.

Ron rakte Alan brevet og foreslog, at han selv viste det til sine lærere og bemærkede sig deres kommentarer, så han og Ron kunne tale om deres reaktioner den følgende fredag. Brevet lød således:

Til hvem det måtte vedkomme:

Jeg vil gerne henlede jeres opmærksomhed på nogle forandringer, der er sket i Alan Browns liv. Som I ved, har Uro haft let spil med Alan igennem lang tid og har givet ham et dårligt ry som "Uromager". Uro har faktisk holdt store områder af Alans liv besat. Den fik ham til at

- bande over lærerne
- forlade klassen
- svare igen, når han blev rettet

Det glæder mig at kunne fortælle, at Alan i stigende grad (om end i begyndelsen ydmygt og uden at gøre opmærksom på det) har fået styr på Uro på vigtige livsområder.

Han har forsøgt at tage magten over sit skoleliv tilbage og begrænse Uros indflydelse. Han ønsker selv at sidde i sit livs førersæde og forvise Uro til bagsædet.

Alan har givet mig lov til at henlede jeres opmærksomhed på disse forandringer. Det er vores fælles håb, at I vil støtte op om Alans bestræbelser på at leve et tilnærmelsesvis Uro-frit liv på skolen. Vi ville blive meget glade, hvis I ville bemærke Alans sejre over Uro.

Med venlig hilsen

Ron James og Alan Brown

(våbenbrødre i kampen for et Uro-frit liv)

Da de mødtes igen den følgende fredag, gav Alan udtryk for stor overraskelse over nogle af de positive reaktioner, han havde fået fra lærerne. Kun en enkelt af dem havde tilsyneladende opfattet brevet som en op-

fordring til at fange Alan på det forkerte ben og dermed bevise, at han stadig var ballademager.

Ron gav nu Alan et certifikat trykt på et guldkort (se Boks 1.1). Alan havde svært ved at undertrykke sit smil af bare tilfredshed.

Boks 1.1

Hermed bekræftes med anerkendelse, at

Alan Brown har gjort det til sit mål at opnå større modenhed i sit liv.

Hermed gøres vitterligt, at

Uros indflydelse på Alans liv er blevet mindre, efterhånden som Alan er blevet mere og mere moden.

Hermed forudsiges det, at

Uro vil dukke op færre og færre gange (men sikkert en sjælden gang vil forsøge sig med et nostalgisk comeback), indtil den kun eksisterer i erindringen.

Hermed attesteres, at

det er Alan Browns fortjeneste, at denne vigtige forandring er indtruffet.

Med hjertelige lykønskninger

Ron James

Officiel iagttager af betydningsfulde begivenheder

Hamilton High School

Det skrevne ords styrke er velkendt for de fleste af os. Udtalelser om os i skolens arkiv holder vores omdømme i live. Narrativ brevskrivning anerkender betydningen af det skrevne ord og udnytter den på den mest positive måde. Et brev, som dokumenterer de forandringer, klienterne har gennemført, forøger betydningen af disse forandringer både i deres og andres øjne.

Da vi sidst forhørte os, holdt Alan stadig fast ved sit nye omdømme som en "moden person, der kan skabe resultater", og det så ud til, at det var begyndt at trænge ind hos de mennesker, der betyder noget, herunder viceforstanderen. Ikke nok med at Alan stadig gik i skole, han gjorde også stød og roligt fremskridt. Hvad Uro angår, erkender Alan, at han en sjælden gang aflægger et nostalgisk besøg i Uros boldgade, men ikke noget, der er alvorligt nok til, at han bliver sendt til samtale med viceforstanderen. Hans engelskarakter er blevet meget bedre. Og når nogen gider høre på det, har han nogle glimrende surfinghistorier at fortælle.

Vi har fortalt en narrativ vejledningshistorie for at give et indtryk af denne tilgangs "aroma". I dette kapitel har vi holdt de forklarende kommentarer på et minimum for at lade historien tale for sig selv. I det følgende kapitel gør vi det modsatte. Vores mål er så at beskrive de grundlæggende ideer og færdigheder i narrativ vejledning på en tilgængelig måde, illustreret med nogle meget kortere eksempler. Narrative vejledere er på forhånd klar over, at de skal undgå at lade sig besætte af *totaliserende beskrivelser* af en persons identitet, specielt hvis disse beskrivelser definerer personen ud fra et problem.